

شیخ انصاری «دانشمند» شناخته، «سیاستمدار» نا شناخته

۲۵ تیر ۱۳۹۴ ساعت ۱:۰۲

شیخ در کتاب خمس پس از تمام دانستن ادله ولایت فقیه می آورد «ربما امکن القول بوجوب الدفع (ای دفع الخمس) الی المجتهد نظرا الی عموم نیابته و کونه حجت الامام علی الرعیت و امینا علیه و خلیفه لهکما استفید ذلک کله من الاخبار، لکن الانصاف ان الظاهر تلک الادله ولایت الفقیه عن الامام علی المور العامه لا مثل خصوص امواله و اولاده». مخلص کلام یعنی اینکه شیخ با اصل ولایت فقیه مشکلی ندارد بلکه کلام شیخ در دایره اختیارات فقیه است ...

تراز سیاست، عنوان کتابی است که در بردارنده جلوه هایی از سیاست و مدیریت شیخ انصاری (قدس سره) می باشد. این کتاب به کوشش مرحوم آقای علی ابو الحسنی منذر تألیف و توسط مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران در سال ۱۳۸۳ به چاپ اول رسید.

در این کتاب نویسنده بعد از بیان مقدمه کتاب را در ۶ بخش گردآوری کرده است. که در ادامه به صورت مختصر از این بخشها گزارشی می آید.

شیخ انصاری «دانشمند» شناخته، «سیاستمدار» نا شناخته

مؤلف در مقدمه با مقایسه کوتاه از دو بعد شخصیتی شیخ اعظم فقاہت آیت الله حاج شیخ مرتضی انصاری (قدس سره) از مراجع بزرگ قرن ۱۳ مطالب خویش را آغاز می کنند؛ ایشان در نخست با بیان بعد علمی ایشان که بیشتر در قالب رسائل و مکاسب ظهور پیدا کرده و با نقل قول های متفاوت از فقها و علمای عصر حاضر جنبه هایی از ابعاد شخصیتی شیخ را که برجستگی مشهودی دارد را معرفی می کنند. به طور مثال در صفحه ۱۰ کتاب از قول آیت الله کوه کمری فقیه و رجالی متبحر نقل می کنند (می گویند شیخ انصاری(ره) می فرموده اند هر کس کتاب مکاسب مرا خوب بفهمد من تصدیق «اجتهاد» به او می دهم. ولی من می گویم اگر کسی مطالب کتاب مکاسب را خوب بفهمد و نکات آن را نیک در یابد، من تصدیق بالاتر از اجتهاد به او خواهم داد!) در ادامه نگارنده کتاب هدف خود را از نگاشتن این کتاب آشکار نمودن بعد سیاسی شیخ که با به دلیل نبودن اسناد و دلایل محکم از دیده ها مغفول مانده و همچنین رد این نظر که بعضی شیخ را دور از سیاست معرفی کرده اند، عنوان می کند.

در این بخش مؤلف با تعریف مدیریت و بیان خصوصیات یک مدیر موفق با مطرح کردن ۷ دلیل مدیریت قوی شیخ را به اثبات می‌رساند و بابت مصادیقی این دلایل را به صورت مختصر عنوان و شرح آن را به بخشهای بعدی واگذار می‌کند.

بخش دوم: علل و شواهد شایستگی شیخ برای زعامت بر جهان تشیع

این بخش از کتاب از سه قسمت تشکیل شده است، در قسمت اول نویسنده با معرفی مختصر علمای بزرگی که شیخ از آنها استفاده علمی برده، سخنانی که آن بزرگواران در تأیید شیخ بیان کرده را با زبان قلم بیان می‌کند.

یک: مرحوم سید مجاهد(ره)؛ شیخ چهار سال در محضر ایشان تلمذ کرده و کسب علم کرده اند، خصوصیت بارز مرحوم مجاهد شرکت در جنگ علیه روس تزاری می‌باشد، ایشان در باب شیخ انصاری اینگونه فرموده‌اند: (این جوان نبوغ ذاتی دارد، اورابه این صاحب قبه- اشاره به بارگاه امام حسین (علیه السلام) - بسپارید.) صفحه ۲۶

دو: ملا احمد نراقی؛ صاحب معراج السعاده از علمای عهد فتحعلی شاه می‌باشند، ملا احمد هم در جنگهای روس به همراه مرحوم مجاهد ردای جنگ علیه روس تزاری را برتن کرده و به جهاد پرداختند. شیخ انصاری به مدت ۴ سال در کاشان از محضر این معلم اخلاق استفاده کامل را برده و با ایشان مأنوس بودند. ملا احمد در اجازه اجتهاد و اجازه روایتی که به شیخ داده اند ایشان را به داشتن (ذهن ثاقب، فهم صائب، تدقیق و تحقیق، و درک ژرف و روان) صفحه ۲۸ ستوده است.

سه: حجت الاسلام شفتی؛ شادروان حاجی سید محمد باقر شفتی از فقهای صاحب‌دل قرن ۱۳ که احتیاط جدی به اجرای حدود و اجرای احکام خدا در منطقه اصفهان و اطراف آن داشتند. شیخ انصاری قبل از اینکه به کاشان رفته و در خدمت ملا احمد نراقی برسند در اصفهان مدتی اقامت داشته و با حجت الاسلام شفتی دیدار و گفتگو داشتند و حاجی شفتی و فقیه آن دوره در اصفهان آیت الله کلباسی به شیخ اصرار فراوان داشتند که در اصفهان بماند ولی شیخ مصلحت را در رفتن به کاشان دیدند.

در قسمت دوم این بخش مرحوم مندر به شرح حال مختصری از صاحب جواهر و فعالیت های علمی و سیاسی و مخصوصاً ارتباط های ایشان با امیرکبیر توسط شیخ عبدالحسین تهرانی(ره) شاگردشان پرداخته و همچنین در این قسمت توصیه ای که صاحب جواهر در مورد مرجعیت عامه بعد از خود که شیخ انصاری می‌باشد را بیان می‌کنند.

در قسمت سوم این بخش مؤلف با مطرح کردن میرزای شیرازی صاحب فتوای تنباکو در صدد این است که اثبات کند چون میرزا از شاگردان و دست پرورده های شیخ به شمار می‌رود پس میرزای شیرازی نشانه ای از بعد سیاسی مخفی شیخ مرتضی انصاری(ره) می‌باشد.

بخش سوم ابعادی از منشور چند پهلوی « سیاست » و « تدبیر » شیخ

در این بخش با عناوین ریاست ، امانت است نه طعمه ؛ بامردم برای مردم و به سود مردم ؛ حفظ حرمت عالمان ؛ دفاع از شعائر مذهبی ؛ مناعت در برابر زورمندان ؛ ثانی و پختگی در برخوردهای اصلاحی ؛ سدّ رخنه و نفوذ استعمار؛ پرهیز از تأیید و تقویت بدعتگذاران و جذب و پرورش استعدادها برای مسئولیت های خطیر آینده روبه رو هستیم . در تحت این عناوین جناب ابو الحسنی با آوردن مصادیقی قصد دارد از شیوه برخورد شیخ سیره سیاسی و مدّبر بودن ایشان را برای خواننده به اثبات برساند.

در قسمت های مختلف این بخشهای کراراً به زهد بالای شیخ اشاره شده ، به عنوان نمونه یکی از بانوان دربار برای زیارت به نجف آمده بود و به منزل شیخ برای دیدار با خانواده ایشان رفته بودند ، این بانوی دربار وقتی وضع زندگی شیخ را مشاهده می کنند به مقایسه زندگی شیخ با زندگی ملا علی کنی می پردازد وقتی شیخ این مقایسه را می بیند بر آشفته می شوند و به شدت به آن زن تشر می زنند و از تعبیری قریب به این مضمون استفاده می کنند: (چنین مگو، من مظهر جمال اسلام و جناب حاجی مظهر جلال آن) صفحه ۶۳ از این داستان نگارنده چند مطلب رانتيجه گیری می کند؛ مطلب اول زهد بی حد شیخ انصاری و مطلب دوم دفاع از همکیشان و عالمان هم عصر خویش در برابر سو استفاده گران.

بخش چهارم: اندیشه عملی و راهبرد عملی شیخ انصاری

در این بخش با مطالب مهمی چون اندیشه سیاسی شیخ ؛ شیخ ونظریه ولایت فقیه ؛ دغدغه و درد اصلاح جامعه و راهبرد عملی شیخ پرداخته شده است. شیخ در باب سیاست رساله ای جدا گانه ندارد ولی در کتاب مکاسب خود مطالبی مثل ولایت عدل و ولایت جور، وظایف حاکمان نسبت به مردم ، نقش و جایگاه اجتماعی سیاسی فقیه در جامعه اسلامی و... را مطرح کرده که می شود از آن به اندیشه سیاسی شیخ پی برد ، نگارنده با تمسک به بخشهای مختلف از آثار شیخ به بررسی نظرات وی ، حول مسائل سیاسی می پردازد و به عبارتی می توان مهمترین بخش کتاب را ، بخش چهارم دانست.

به عنوان نمونه در بحث ولایت فقیه که مشهور است که شیخ نظر مثبتی در باره آن ندارد ، علی ابولحسنی درصدد این است که با بیان مطالبی دقیق خلاف این مطلب را به اثبات برساند، در صفحه ۱۳۱ نگارنده اینگونه می آورد: شیخ در کتاب خمس پس از تمام دانستن ادله ولایت فقیه می آورد «ربما امکن القول بوجوب الدفع (ای دفع الخمس) الی المجتهد نظرا الی عموم نیابته و کونه حجت الامام علی الرعیت و امینا علیه و خلیفه لهکما استفيد ذلک کله من الاخبار ،لکن الانصاف ان الظاهر تلک الادله ولایت الفقیه عن الامام علی المور العامه لا مثل خصوص امواله و اولاده » .مخلص کلام یعنی اینکه شیخ با اصل ولایت فقیه مشکلی ندارد بلکه کلام شیخ در دایره اختیارات فقیه است ؛ نظر وی این است که ولی فقیه نمی تواند در امور شخصی و خصوصی که امام معصوم حق ولایت دارد دخالت کند ، ولی در مسائل حکومتی و اداره جامعه این حق را برای ولی فقیه و حاکم شرع جایز می داند.

در این بخش نگارنده با عنوانی زیبا (قهرمان نشسته!)، به بیان تفاوت های رجال معنوی شرق با قهرمانان تیز تک غرب پرداخته و این مطلب را شرح می دهد که رجال شرقی مخصوصا رجال مسلمان با تکیه بر ایمانی که دارند برتری چشمگیری بر قهرمانان غربی دارند. از خصوصياتی که نویسنده محترم برای رجال معنوی شرقی و وجه تفارق آنها با رجال غربی در این بخش کتاب عنوان کرده می توان به : پیروزی در سایه شکست ، سلاح عشق و حربه ایمان ، همبستگی و این همانی دین و سیاست ، عشق به صلح و ستیز با تجاوز ، اعتقاد به کرامت انسان ، تربیت و ارشاد انسانها ، پیروزی بر حریف قهار، سوار بردوش زمان نه پایمال سُم آن ؛ اشاره کرد . مؤلف تراز سیاست ، با عنوان کردن مطالبی تحت عناوین ذکر شده به مقایسه رجال تأثیرگذار شرقی همچون مولای متقیان علی (علیه السلام) سالار شهیدان حسین (علیه السلام)، امام خمینی (ره)، گاندی و دیگر شخصیت های تأثیرگذار معنوی و شرقی مسلمان و غیر مسلمان با رجال غربی همچون هیتلر، موسیلینی ، بوش پدر و پسر، لنین ، فوکویاما و... پرداخته و این مطلب را عنوان می کند ؛ مردان شرقی افق دیدشان بخلاف مردان غربی فراتر از مسائل مادی است و این است سر پیروزی و ماندگاری حرکات این افراد در تاریخ .

در قسمت دوم این بخش علی ابوالحسنی با معرفی شیخ انصاری به عنوان یکی از مردان معنوی شرق ، همه خصوصياتی که برای رجال شرقی شمرده بود برای شیخ هم ذکر می کند و همچنین شیخ انصاری(ره) را از مردانی به شمار می آورد که شناخت آنها نیاز به گذر زمان است و به عبارت دیگر شخصیتی شیخ انصاری(ره) دارا می باشند که برای زمان خویش نبوده و چندین سال بعد شناخته می شوند.

بخش ششم : ضمائم

در بخش انتهای این اثر موالف با اضافه کردن ۳ ضمیمه سعی کرده اثری کامل حول موضوع کتاب ارائه دهد. ضمیمه شماره یک مربوط می شود به سخن میرزای رشتی(ره) درباره وراثت میرزای شیرازی از شیخ انصاری(ره) که در صفحه ۳۴ کتاب ذکر شده است . در ضمیمه شماره دو مواردی از پرهیز مدبرانه علمای هوشمند شیعه آقا نجفی اصفهانی(ره) و شهید مدرس(ره) از فتح باب ارتباط بیگانگان با آنان و بالتبع با محیطهای دینی و مذهبی که در صفحه ۱۰۴ این کتاب ذکر آن گذشت را با ابزار نگارش به اطلاع نویسنده رسانده اند. در ضمیمه سوم به طور مفصل به ریشه و روند تاریخی موقوفه آود که در صفحه ۱۰۶ به آن اشاره شده پرداخته شده است.

سخن آخر

کتاب «تراز سیاست» علی ابوالحسنی به طور کلی باتوجه به مطالبی که در بردارد علاوه بر اینکه بُعد سیاسی شیخ انصاری (ره) را بیان می کند؛ خواننده را هم به این مطلب واقف می کند که ، سیاست شیخ هم همچون امام خمینی (ره) عین دیانت وی است

؛ همچنین با مطالعه این کتاب ، مطالب ارزشمندی از علمای دیگر و مخصوصاً سیره سیاسی شان عاید خواننده عزیز خواهد شد.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetarikh.com/news/۲۰۶۲۵/شناخته-دانشمند-انصار-شیخ>